

ACADEMIA HISTORICO – IURIDICO – THEOLOGICA
PETRUS TOCĂNEL
Institutii Theologici Franciscani

S T U D I A E T D O C U M E N T A

Director: Maximilian PAL

7

ȘTEFAN ACATRINEI

**SUFERINȚELE LUI ISUS CRISTOS ÎN *SCRIERILE*
SFÂNTULUI FRANCISC ȘI ALE SFINTEI CLARA**

(Pars dissertationis)

Roman
Institutum Theologicum Franciscanum
2004

ACADEMIA HISTORICO – IURIDICO – THEOLOGICA
PETRUS TOCĂNEL
Institutii Theologici Franciscani
ROMAN

Coloana «STUDIA ET DOCUMENTA»

Comitetul științific internațional:

ROMAN: Av. dr. I. CHELARU; V. CIUCĂ, I. CIURARU;
V.E. DUMITRESCU; A.S. GIURGI; M. PAL; M. POPOVICI

ROMA: D.J. ANDRÉS GUTIERRÉZ; ✠ T. BERTONE; O. BUCCI;
D. CECCARELLI-MOROLLI; G. GIROTTI; A. MONTAN

Secretariat ROMAN: Marius-Gabriel CĂLIMAN
Institutul Teologic Franciscan
Str. Ștefan cel Mare, 268/B
RO-611040 Roman, jud. Neamț
Tel.: +40-233-742374
Fax: +40-233-741459
e-mail: gabrielmarius@libero.it

Segreteria di ROMA: Alessandro BUCCI
Viale Eritrea, 81
00199 ROMA – ITALIA
TEL. e FAX: +39-06-86325625
e-mail: buccialessandro@hotmail.com

Imprimatur:
Pr. Ion Ciuraru OFMConv.
Ministru Provincial

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ACATRINEI, ȘTEFAN

Suferințele lui Isus Cristos în *Scrierile* Sfântului Francisc
și ale Sfintei Clara/Pr. dr. Ștefan Acatrinei, OFMConv;

Roman: Editura Serafica, 2004.

212 p., 17*24 cm. – (Studia et Documenta; 7)

ISBN: 973-7820-14-2

CIP 271.3

© 2004 **Editura SERAFICA**

Institutul Teologic Romano-Catolic Franciscan

Str. Ștefan cel Mare, 268/B

RO – 611040 ROMAN (NT)

tel: 0040-233-742374

fax: 0040-233-741459

edituraserafica@yahoo.com

INTRODUCERE

Suferința este o temă care nu a încetat să neliniștească și să tulbure conștiința omului. Durerea fizică și cea morală, boala și moartea introduc omul, ca nici o altă realitate umană, într-o lume misterioasă, a cărei semnificație intimă el se străduiește să o cunoască, în scopul de a învinge însăși boala, a alina suferințele și durerile, sau de a prelungi cât mai mult posibil faza finală a vieții pământești.

Istoria, în schimb, ne face tot mai conștienți că, o dată cu trecerea timpului, suferința nu numai că nu se atenuază, nu dispăre din viața omului, dar devine tot mai puternică, chiar prin glasul celor ce suferă. Multe aspecte ale suferinței, în ciuda eforturilor umane de a o înțelege și de a o elimina, vor rămâne mereu în umbră, pentru că suferința este un mister, ea neputând fi supusă nici unei explicații raționale. Omul, în fața ei, devine tot mai conștient de limitele pe care le are și îl trec fiorii gândindu-se la ea, dar, în același timp, își dă seama că realitatea suferinței se mărginește cu însuși misterul lui Dumnezeu; numai Dumnezeu poate să ilumineze conștiința pentru a înțelege o astfel de problemă, numai credința în Dumnezeu poate da forța necesară pentru a o accepta și a o integra în propria viață.

Revelația divină oferă omului o capacitate inegalabilă de a percepe în momentul durerii prezența lui Dumnezeu; ea ne spune că Dumnezeu este aproape de omul care suferă cu un har deosebit, ajutându-l să înfrunte și să depășească acest moment dur al existenței sale. Strigătul lui Cristos de pe cruce îi arată un răspuns cu privire la întrebarea neliniștitoare a durerii sale, îl determină să caute un mod propriu de a o vedea, îl ajută să trăiască realitatea umană a suferinței. Așa cum Cristos a mers spre Cruce și prin înviere a învins moartea și durerea, tot așa și omul este chemat de credința în Dumnezeu să unească suferințele sale cu cele ale lui Cristos, ca să le transforme în izvor de mântuire și să participe astfel la aceeași victorie a lui Cristos. Numai „prin Cristos și în Cristos primește lumină acea enigmă a durerii și a morții, care, privită în afara Evangheliei sale, ne oprimă. Cu moartea sa, el a distrus moartea, cu învierea sa ne-a dăruit viața, pentru ca și noi, devenind fii cu Fiul, să ne putem ruga, spunând: Abba, Tată (cf. *Rm* 8,15; *Gal* 4,6; *In* 1,12; *IIn* 3,1-2)” (*GS* 22).

Papa Ioan Paul al II-lea, în timpul pelerinajului său cu episcopii italieni la Assisi cu ocazia sărbătoririi celui de-al optulea centenar al nașterii sfântului Francisc, la celebrarea solemnă a Euharistiei, la liturgia cuvântului, s-a rugat folosind următoarele cuvinte: „Învăță-ne, așa precum apostolul Paul te-a învățat pe tine, de a nu te lăuda cu altceva decât cu crucea Domnului Isus Cristos (...). Secretul bogăției tale se ascundea în Crucea lui

Cristos. Învață-ne și pe noi, Episcopi și Păstori ai secolului al douăzecilea, care se apropie de sfârșit, să ne lăudăm asemenea ție cu crucea, învață-ne această bogăție în sărăcie și această dăruire din abundență”¹.

Vom încerca, în lucrarea noastră, să ilustrăm modul în care sfântul Francisc și sfânta Clara și-au trăit întreaga lor viață căutând să-l urmeze pe Cristos.

1. Tema și scopul lucrării

Francisc și Clara fac parte din acea categorie de sfinți care au făcut să se consume râuri de cerneală pentru a se scrie despre spiritualitatea lor. Din păcate, de-a lungul secolelor, imaginea lor a ajuns până la noi adesea deformată, cu siguranță, transformată și idealizată, astfel încât acțiunile ordinare, de multe ori au fost sufocate de cele extraordinare, iar naturalul de ceea ce era supranatural². Adevărata imagine trebuie căutată, așadar, îndeosebi în *Scrierile* lor.

Finalitatea pe care și-o propune această lucrare este aceea de a lua în considerație, ca argument de reflecție, „Suferința lui Cristos” – așa cum ea reiese din *Scrierile* sfântului Francisc și ale sfintei Clara – pentru a vedea care a fost semnificația sa în viața lor și cum i-a făcut să înțeleagă că victoria izvorâtă din durere și viața ce răsare din moarte sunt har divin, iubire a lui Dumnezeu ce s-a manifestat în patima și învierea lui Cristos.

Întrucât dorim să vedem elementele ce au contribuit la nașterea și dezvoltarea unei anumite experiențe spirituale, o importanță deosebită vom acorda izvoarelor, căci prin intermediul lor sperăm să ajungem la identificarea fazelor ce au stat la baza dezvoltării unei anumite gândiri și a unui determinat limbaj. Astfel, ne vom putea apropia tot mai mult de personalitatea aceluia ce scrie și vom încerca să-i percepem lenta maturizare a experiențelor și a convingerilor profunde. Pentru a căuta elementele ce au influențat formarea unei personalități distincte vom încerca să pătrundem în contextul în care au trăit sfântul Francisc și sfânta Clara; întrucât ei au trăit în perioada Evului Mediu, reconstruirea unui astfel de ambient cultural pretinde în mod inevitabil o confruntare atât cu textul biblic, cât și cu Sfinții Părinți, cu care ar fi putut veni în contact prin diferite căi.

¹ GIOVANNI PAOLO II, *Con Francesco nella chiesa*, Citta del Vaticano 1983, 102-109

² G. MICCOLI, de exemplu, este de părere că Bonaventura ne-a transmis în mod deliberat un Francisc ca pe un alt Cristos, orientând spre acest scop multe evenimente din viața sfântului Francisc pentru a obține acest rezultat (*Bonaventura e Francesco*, în AA. VV., *S. Bonaventura francescano* [Atti del Centro di studi di spiritualità medievale, Todi, 14-17 ottobre 1973], Todi 1974, 57.

Încă de la început, vrem să precizăm sensul acordat cuvintelor „patimă” și „cruce”, pe care le vom întâlni de multe ori în această lucrare.

Termenul “patimă”, dincolo de pătimirea și moartea lui Isus, vrea să însumeze suferința omului în toate manifestările sale, în toate aspectele durerii. Dincolo de durerile fizice, așadar, acest termen se referă atât la suferința morală, cât și la cea psihică³. Suferința va fi considerată ca o realitate a condiției umane, care include și boala, dar care nu se epuizează numai în durerea fizică a celui ce suferă.

De asemenea, și termenul „cruce” va fi deseori folosit într-o strânsă legătură cu suferința. „În limbajul creștin, cuvântul «cruce» indică, în primul rând, lemnul pe care Isus a murit, transformându-l astfel într-un instrument de iubire și de mântuire. Termenul se îmbogățește, așadar, cu noi semnificații: ultimul cuvânt și ultima imagine a lui Cristos pământesc, iubire supremă care își oferă propria viață, ca ispășire pentru păcatele noastre, exemplu de viață și de dăruire pentru creștin”⁴.

2. Metodologia adoptată

Pentru dezvoltarea acestei teme ne vom folosi de metoda criticii textuale-interpretative, care va analiza, după părerea noastră, textele fundamentale ale *Scrierilor* sfântului Francisc și ale sfintei Clara, care sunt în strânsă legătură cu tema noastră; chiar dacă unele texte vor fi citate de mai multe ori, optica din care vor fi examinate va fi diferită.

Pentru a evita pericolul unei interpretări subiective a textelor, vom căuta confirmarea a ceea ce vom descoperi și în alte izvoare franciscane, îndeosebi la Toma de Celano și Bonaventura, fără a exclude și alte opere din perioada primului secol franciscan.

Fundamentul cercetării noastre îl constituie, fără nici un dubiu, *Scrierile* sfântului Francisc și ale sfintei Clara; se va acorda, totuși, o atenție deosebită și Sfinților Părinți, pentru a vedea în ce măsură aceștia au influențat gândirea lui Francisc.

3. Izvoare

Așadar, izvoarele lucrării noastre vor fi, înainte de toate, cuvintele sfântului Francisc și ale sfintei Clara, așa cum se găsesc ele în *Scrierile* lor.

³ Cf. G.G. PESENTI, *Passione*, DES III 1888-1891.

⁴ F. RUTZ, *Croce*, DES I 676.

Scrierile, de fapt, sunt acelea care ne fac cunoscute gândirea lor genuină și ne descoperă personalitatea lor umană și religioasă în modul cel mai fidel.

Vom face referință și la alte *Izvoare Franciscane* în măsura în care ele întăresc ceea ce Francisc și Clara exprimă în *Scrierile* lor. Aceasta o vom face pentru că se știe și s-a demonstrat că unii biografi s-au preocupat să transmită imagini menite să corespundă mai degrabă schemelor lor mentale și teologice decât realității. S-a dovedit, de altfel, că unele opere biografice ne transmit figura unui Francisc care nu se identifică mereu cu aceea a *Scrierilor*.

Ediția critică a *Scrierilor* sfântului Francisc, publicată de Kajetan Esser cu titlul *Die Opuscula des hl. Franziskus von Assisi. Neue textkritische Edition*, Grottaferrata 1976, care se găsește și în versiunea italiană, având titlul *Gli Scritti di S. Francesco d'Assisi. Nuova edizione critica e versione italiana*, Messaggero Padova 1995, va fi textul nostru de bază, ca, de altfel, și volumul *Fonti Francescane*, Messaggero Padova, 1990, care conține atât *Scrierile* sfântului Francisc și ale sfintei Clara, cât și operele biografice și cronicile în limba italiană. Pentru versiunea latină a citatelor vom folosi *Fontes Franciscani*, Porziuncola, Assisi 1995.

4. Structura lucrării

Pentru a rămâne consecvenți cu ceea ce ne-am propus să căutăm și să verificăm, ne vom strădui să nu-i scoatem pe sfântul Francisc și pe sfânta Clara din contextul în care au trăit, căci sunt fiii ai timpului lor. Pentru a nu cădea în pericolul de a vedea și de a analiza experiențele lor în afara contextului în care au trăit, am împărțit corpul prezentei lucrări în șase capitole.

În primul capitol, ne vom opri puțin asupra câtorva aspecte ale vieții socio-politico-ecclesiastice, căci ele constituie terenul fertil ce a făcut să se nască, să se dezvolte și să rodească acea mișcare la originea căreia, prin inspirație divină, s-a găsit Francisc Bernardone, fiul unui comerciant de stofe din Assisi.

Al doilea capitol își propune individualizarea posibilelor mijloace ce i-au permis lui Francisc să intre în contact cu textele Sfinților Părinți. Se va încerca să se vadă nivelul său de cultură și influența exercitată asupra sa atât de contactul cu lumea monastică, cât și de frații docti ce au intrat în Ordin; un rol important în toate acestea l-a avut, cu siguranță, recitarea *Liturgiei orelor*.

În al treilea capitol, dorim să vedem influența pe care au avut-o gândirea, limbajul și genul literar folosit de Sfinții Părinți asupra unor texte,

a căror paternitate este atribuită, fără nici un dubiu, sfântului Francisc, cum ar fi capitolul VII al *Regulii neconfirmate*, *Testamentul* lui Francisc și *Îndemnurile*, și asupra unui text care este atribuit lui Francisc, dar a cărui autenticitate și originalitate sunt puse la îndoială.

În al patrulea capitol, vom lua în considerație iubirea milostivă a lui Dumnezeu care devine vizibilă în creație și în aspectul *kenotic* al întrupării Fiului său, ce se prelungeste apoi în Euharistie; vom vedea cum credința lui Francisc și cea a Clarei își au rădăcinile puternic înfipte în crucea lui Cristos, pe care amândoi o acceptă cu iubire și răbdare, pentru că ea nu este doar expresia suferinței, ci și a milostivirii lui Dumnezeu.

În al cincilea capitol, vom vedea că sfințenia lor este puternic ancorată în detașarea totală față de lume, în renunțare și în renegarea de sine, pentru a-l urma pe Cristos pe drumul crucii; vom vedea că, prin umilință, prin a fi nimic în ochii lumii, ei își croiesc o cale sigură spre Cristos. Vom încerca să scoatem în evidență cum au perceput ei prezența Domnului Isus Cristos în sărăcie, în slăbiciune, în cei marginalizați și în a deveni ultimul și slujitorul tuturor; cum au găsit în cruce puterea de a înfrunta suferințele cu libertate plină de iubire și de curaj, după exemplul lui Cristos, care a știut să se încredințeze cu disponibilitate vouinței Tatălui.

În al șaselea capitol, în sfârșit, vom lua în considerație acceptarea suferințelor, atât a celor fizice, cât și a celor morale, ca mijloc de participare la suferințele lui Cristos. Una dintre crucile morale care îi aseamănă mai mult cu Cristos este seria problemelor din cadrul Ordinului: pe de o parte, Francisc, care îi înfruntă pe frații docti pentru ca Ordinul să rămână minor, sărac și evanghelic; pe de altă parte, Clara, care trebuie să înfrunte autoritățile ecleziastice pentru a rămâne fidelă vouinței lui Francisc.

Extrasul de față cuprinde, însă, numai partea ce tratează în mod exclusiv argumentul propus în *Scriele* sfântului Francisc și ale sfintei Clara, adică: ultimele trei capitole la care se adaugă introducerea, concluzia și bibliografia generală.

CUPRINS

SIGLE ȘI PRESCURTĂRI.....	5
1. Scrierile sfântului Francisc.....	5
2. Scrierile sfintei Clara.....	6
3. Opere Biografice.....	6
4. Cronici și alte mărturii.....	7
5. Reviste și alte opere.....	7
6. Documente ale Bisericii.....	9
INTRODUCERE.....	11
1. Tema și scopul lucrării.....	12
2. Metodologia adoptată.....	14
3. Izvoare.....	15
4. Structura lucrării.....	16
CAPITOLUL I	
GENEZA ORDINULUI FRANCISCAN	19
CAPITOLUL II	
MEDIERI ȘI INFLUENȚE RESIMȚITE	
DE FRANCISC	21
CAPITOLUL III	
CONCEPTE ȘI IDEI PATRISTICE ÎN SCRIERILE	
SFÂNTULUI FRANCISC DE ASSISI.....	23
CAPITOLUL IV	
KENOZA LUI DUMNEZEU	25
1. Milostivirea lui Dumnezeu mediată prin kenoza Fiului său.....	26
1.1. întruparea lui Cristos, manifestare a milostivirii lui Dumnezeu	26
1.2. Coborârea iubirii lui Dumnezeu în Euharistie	37
2. Crucea, simbol al pătimirii - suferinței.....	45
2.1. Cristos răstignit, izvor de viață	45
2.2. Crucea, revelație a iubirii care se mistuie	52
CAPITOLUL V	
CRUCEA, IZVOR DE LUMINĂ.....	61

1. Durerea, participare la misterul lui Cristos	64
2. Suferința morală.....	78
3. Cristos înviat, certitudinea victoriei asupra oricărei suferințe.	101

CAPITOLUL VI

URMAREA LUI CRISTOS, CA ȘI COMPASIUNE.....113

1. Sărăcia interioară.....	115
1.1. Renunțarea de sine	115
1.2. Minoritatea.....	123
1.3. Ascultarea	135
2. Sărăcia exterioară.....	147
2.1. Cerșitul, expresie a sărăciei	147
2.2. O opțiune izvorâtă din dragoste	154

CONCLUZIE.....163

CONCLUSION.....171

BIBLIOGRAFIE177

I. Izvoare	177
II. Studii.....	181

CUPRINS.....211